

Plan van aanpak Mantelzorg- en vrijwilligerscentrum

12-3-2025 - Team Welzijn

Inhoud

1. Aanleiding
2. Waarom een mantelzorg- en vrijwilligerscentrum?
3. Hoe ziet het mantelzorg- en vrijwilligerscentrum eruit?
4. Aanvullende interventies voor mantelzorgondersteuning
5. Begroting en dekking
6. Vervolg

1. Aanleiding

In het aangenomen amendement 'Focus op wijkgericht werken' heeft de raad het college opgedragen om een vrijwilligerscentrum op te zetten. Een eerste stap op weg daarnaartoe is gezet door een onderzoek uit te laten voeren naar vrijwillige inzet in Zutphen en hoe dit vorm te geven (rapport vrijwilligers)¹. Daarnaast vloeit uit de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 voort dat de gemeente niet alleen vrijwilligers dient te ondersteunen, maar ook mantelzorgers. De gemeente heeft onderzoek laten uitvoeren door MantelzorgNLPro naar wat nodig is om mantelzorgondersteuning goed vorm te geven in Zutphen (rapport mantelzorg).²

Gaandeweg ontstond het idee om een vrijwilligerscentrum te combineren met een mantelzorgcentrum. Perspectief en Mede in Zutphen hebben dit idee vervolgens gezamenlijk uitgewerkt in een plan van aanpak³. Met het oprichten van een gecombineerd mantelzorg- en vrijwilligerscentrum dragen we bij aan een sterke inclusieve samenleving waarin inwoners met elkaar verbonden zijn, naar elkaar omkijken en waarin iedereen van betekenis is en kan meedoen.

2. Waarom een mantelzorger- en vrijwilligerscentrum?

Ondersteunen mantelzorgers is nodig

Mantelzorgers zijn van groot belang. Zij zorgen voor een naaste vanuit een grote vanzelfsprekendheid. In de gemeente Zutphen is 14% van de volwassen inwoners mantelzorger. Ook kinderen verlenen mantelzorg: in Zutphen gaat het om 8% van de kinderen in de basisschoolleeftijd⁴ en 4% van de jongvolwassenen (16-25 jaar).⁵ In aantallen gaat het om 5.242 volwassen mantelzorgers in de gemeente Zutphen,⁶ 275 jonge mantelzorgers in de leeftijd van 4-12 jaar en 356 mantelzorgers van 16-24 jaar.

¹ "Plan van aanpak voor ondersteuning van vrijwillige inzet in Zutphen en Warnsveld" van Groene Doeners Collectief, in opdracht van Perspectief Zutphen, 1 december 2023. Bijlage 1.

² "Mantelzorg doet ertoe! Één centrale plek voor mantelzorgers en beroepskrachten in gemeente" van MantelzorgNLpro, juni 2024. Bijlage 2.

³ Bijlage 3. Plan Steunpunt vrijwilligers en mantelzorg Zutphen 2025-2027, maart 2025.

⁴ Kompas GGDNog, cijfers 2022 (volwassenen), 2021 (kinderen basisschoolleeftijd).

⁵ Kerncijfers jonge mantelzorgers in Nederland (16-24 jaar) 2022, Sociaal en Cultureel Planbureau

⁶ Basisregistratie Personen, peildatum 01-01-2025

De maatschappelijke trend is dat het beroep op mantelzorg alleen maar zal toenemen. Gezien de vergrijzing en het landelijke overheidsbeleid dat mensen langer thuis moeten wonen is de verwachting dat in 2040 iedereen in meerdere of mindere mate zorgt voor een naaste en dat mantelzorg steeds meer gecombineerd wordt met werk, school en vele andere maatschappelijke taken.⁷

Mantelzorg omvat alle hulp aan een hulpbehoevende door iemand uit diens directe sociale omgeving. Ook minder intensieve hulp, de hulp aan huisgenoten en de hulp aan instellingsbewoners zijn meegenomen. Mantelzorg is hulp die verder gaat dan de zogenoemde 'gebruikelijke hulp'. Het geven van mantelzorg kan veel vragen van een mantelzorger. In de gemeente Zutphen voelt 2% van de volwassen mantelzorgers (104 inwoners) zich tamelijk zwaar tot zwaar belast.⁸

Uit het onderzoek van MantelzorgPro rijst het beeld op dat Zutphense mantelzorgers onvoldoende ondersteuning en erkenning ervaren. Ook signaleert het onderzoek dat er veel initiatieven zijn in Zutphen, maar die werken versnipperd, en dat aanbod en activiteiten onvoldoende aansluiten op de diverse vragen van mantelzorgers. Kortom: In Zutphen ligt er geen goede basis voor het ondersteunen van mantelzorgers. Het vinden, versterken, verlichten en verbinden van mantelzorgers in Zutphen vraagt om een professionaliseringslag.

Het inrichten van goede ondersteuning van mantelzorgers past ook bij de landelijke Mantelzorgagenda 2023-2026 van het Ministerie van VWS. Hierin wordt uitgegaan van drie actielijnen: de erkende positie van de mantelzorger, de verbinding en samenwerking met het netwerk en de individuele ondersteuning, gevarieerd op maat. Een mantelzorgcentrum sluit hier goed bij aan.

Ondersteunen vrijwilligers is nodig

Vrijwilligers zijn belangrijk in onze samenleving. Vrijwillige inzet levert een grote bijdrage aan het ondersteunen van inwoners en gemeenschappen. Door hun inzet bij sportverenigingen, in de wijken en het zorgen voor elkaar kunnen activiteiten doorgaan en helpen vrijwilligers bij het voorkomen van maatschappelijke problemen en zorgen zij voor levendige wijken.

Vrijwillige inzet gaat om inwoners die zich zonder daarvoor betaald te worden, actief inzetten voor anderen of de samenleving. Uit het onderzoek naar vrijwillige inzet volgt dat een grote verscheidenheid bestaat aan vragen en behoeften rond vrijwilligersondersteuning. Vrijwilligers hebben verschillende motivatie; organisaties hebben verschillende vraagstukken. Het kunnen mobiliseren van de juiste vrijwillige inzet is van onschatbare waarde voor het succes van elk project of initiatief in organisaties. Het stimuleren van inwoners om actief te worden, het bemiddelen, het ondersteunen en continueren van vrijwillige inzet vraagt om een professionaliseringslag binnen Zutphen.

Om vrijwillige inzet goed vorm te geven adviseert het rapport vrijwilligers om uit te gaan van de ervaring en samenwerking van Perspectief en Mede in Zutphen, een goede, eigentijdse website te

⁷ Mantelzorgagenda 2023-2026

⁸ Kompas GGDNog, cijfers 2022

bouwen om vraag en aanbod bij elkaar te laten komen en om in te zetten op het matchen, verbinden en begeleiden van inwoners en organisaties. Ook het platform vrijwilligerscoördinatoren onderschrijft de noodzaak om vrijwilligersondersteuning in Zutphen beter vorm te geven.

Ondersteuning combineren in een mantelzorg- en vrijwilligerscentrum

Door de ondersteuning van vrijwilligers en mantelzorgers zoveel mogelijk te combineren, zorgen we voor een optimale samenwerking die ten goede komt aan zowel de vrijwilligers als de mantelzorgers. De onderwerpen raken en versterken elkaar bij het werven en koppelen van vrijwilligers aan mantelzorgers en de samenwerking tussen een mantelzorgcoördinator en een vrijwilligerscoördinator. De uitvoerende partijen Perspectief en Mede in Zutphen werken vanuit hun eigen expertise en kracht: Perspectief zal zich met name richten op mantelzorg; Mede in Zutphen zal zich met name richten op het matchen van vrijwilligers en de presentatie van organisaties.

3. Hoe ziet het vrijwilligers- en mantelzorgcentrum eruit?

Startfase. Het mantelzorg- en vrijwilligerscentrum zal bestaan uit een fysiek en een digitaal punt, bemenst door een vrijwilligerscoördinator en een mantelzorgcoördinator. Hiermee voorzien we in de behoefte van mantelzorgers en vrijwilligers aan één centraal loket waar zij terecht kunnen voor informatie en advies. We beginnen met het aanstellen van onder meer een ervaren mantelzorgcoördinator en een vrijwilligerscoördinator. Daarnaast richten Perspectief en Mede in Zutphen een digitaal platform in om vraag en aanbod van vrijwilligerswerk te matchen en waar organisaties zich kunnen presenteren; ook vullen zij een website met informatie over de verschillende onderwerpen die mantelzorgers tegenkomen tijdens hun mantelzorgtaken, zie ook de Hulpwijzer Zutphen. Perspectief en Mede in Zutphen willen hiervoor het bestaande Mede in Zutphen-platform/database gebruiken.

Het centrale loket dient de volgende doelen:

1. Een plek waar mantelzorgers en vrijwilligers terecht kunnen voor informatie, advies, educatie, ondersteuning en doorverwijzing;
2. Een plek waar professionals en maatschappelijke partners terecht kunnen voor informatie, advies en educatie over mantelzorgondersteuning en vrijwillige inzet en van waaruit activiteiten en aanbod worden gecoördineerd, en in samenwerking met partners doorontwikkeld en afgestemd.

De mantelzorgcoördinator zal naast de uitvoerende taak in het ondersteunen van mantelzorgers ook taken uitoefenen op het gebied van coördinatie van mantelzorg door o.a.:

- het bijdragen aan bewustwording over mantelzorg en de impact van mantelzorgtaken;
- het initiëren van scholing en educatie van mantelzorgers en betrokken partners;
- het zorgdragen voor het uitzetten van campagnes en andere mantelzorg gerelateerde communicatie uitingen zoals het delen van verhalen van mantelzorgers;
- het bekendmaken van beleid en ondersteuningsstructuur bij bestaande netwerken en partners;
- het samen met de gemeente oprichten en coördineren van een mantelzorgnetwerk in Zutphen.

De vrijwilligerscoördinator zal naast de uitvoerende taak m.b.t. het matchen van vrijwilligers ook taken uitvoeren gericht op het coördineren van de vrijwillige inzet door o.a.:

- Aanspreekpunt en vraagbaak voor alles rondom vrijwilligerswerk in gemeente Zutphen, voor zowel maatschappelijke organisaties als vrijwilligers;
- Het initiëren van scholing en educatie voor vrijwilligers en betrokken partners;
- Het zorgdragen voor het uitzetten van campagnes en andere vrijwillige inzet gerelateerde communicatie uitingen, zoals het delen van verhalen van vrijwilligers of het maken van teksten voor en met maatschappelijke organisaties;
- Het organiseren en deelnemen aan het vrijwilligersplatform in Zutphen.

Het samenspel tussen de mantelzorgcoördinator, de vrijwilligerscoördinator en de sociaal werkers en sociaal makelaars van Perspectief is cruciaal om mantelzorgers en vrijwilligers zodanig te ondersteunen dat zij zich aangesproken, gezien en ondersteund voelen.

Evaluatie. Het eerste jaar zal in het teken staan van ontwerpen/ontwikkelen digitaal platform en kwartiermaken (locatie vinden en inrichten, afspraken maken met netwerkpartners etc.). Daarna kunnen Perspectief en Mede in Zutphen in 2026 en 2027 overgaan tot de echte uitvoering. Na een jaar (medio 2026) hebben we een tussentijdse evaluatie met Perspectief en Mede in Zutphen over de eerste ervaringen met het mantelzorg- en vrijwilligerscentrum. De personele inzet zal per 2027 worden teruggebracht van 2 fte naar 1,56 fte, gezien de beschikbare financiën en omdat het kwartiermaken in de opstartfase veel inspanning vraagt. Na twee jaar (medio 2027) hebben we een gezamenlijke evaluatie over de opbrengsten tot dat moment en het ambitieniveau voor de toekomst.

4. Aanvullende interventies voor mantelzorgondersteuning

Uit het onderzoek mantelzorg blijkt dat mantelzorgers verschillende zorg en ondersteuning nodig hebben. De vragen van mantelzorgers worden grofweg onderverdeeld in acht vraaggebieden, namelijk informatie en advies, persoonlijke begeleiding, emotionele steun, educatie, praktische hulp, vervangende zorg, financiële ondersteuning en materiele hulp. Er is een goede ondersteuningsstructuur als op alle gebieden een variatie aan ondersteuningsvormen beschikbaar is. Dit kan betekenen dat de gemeente dit zelf aanbiedt, maar kan bijvoorbeeld ook via andere organisaties plaatsvinden zoals bij een zorgaanbieder, een vereniging of een vrijwilligersorganisatie. In een groeimodel kan de mantelzorgondersteuning op de acht vraaggebieden aangevuld worden. Dat proces willen we samen met de mantelzorgers en de informele en formele zorgpartijen in Zutphen vormgeven.

Naast het inrichten van één centrale fysieke en digitale plek voor mantelzorgers starten we daarom met de volgende vier interventies:

1. Uitbreiden van de kennis over mantelzorgers;
2. In kaart brengen van de draagkracht en draaglast van mantelzorgers;
3. Faciliteren van een mantelzorgnetwerk;
4. Faciliteren van een klankbordgroep mantelzorgers.

1. Uitbreiden kennis over mantelzorgers

Uit het rapport mantelzorg blijkt dat er onvoldoende specifieke kennis is over mantelzorgers bij beroepskrachten. Daarom willen we inzetten op scholing door het bieden van een training aan

beroepskrachten, die direct in contact staan met inwoners van Zutphen. Het doel is om vroegtijdig mantelzorgers te vinden, te herkennen en erkennen. En van daaruit, de mantelzorger te ondersteunen en/of door te verwijzen.

2. In kaart brengen van de draagkracht en draaglast van mantelzorgers

We kopen een digitale test in om de belastbaarheid van de mantelzorger in beeld te brengen. De vragenlijst geeft inzichten welke ondersteuning een mantelzorger biedt en welke facetten als belastend worden ervaren. Deze analyse vormt de basis voor een advies passend bij het Zutphense aanbod.

De test kan door de beroepskrachten zoals de sociaal werkers van Perspectief en Wmo-consulenten worden gebruikt om samen met de mantelzorger inzicht te creëren; ook kan de mantelzorger zelf direct de test gebruiken.

De gemeente krijgt met behulp van een dashboard de beschikking over informatie over de belasting van mantelzorgers. Tevens komt er informatie beschikbaar over inwoners op wijkniveau in een kwetsbare situatie, wat hebben zij nodig en welke leemtes zijn er? Met deze informatie richten wij toekomstgericht en op wijkniveau de voorzieningen en dienstenaanbod voor mantelzorgers efficiënt en effectief in, in lijn met het streven van de gemeente om datagedreven te werken.

3. Faciliteren van een mantelzorgnetwerk Zutphen

We willen gebruik maken van elkaars expertise en bekendheid geven aan elkaar van het aanbod voor mantelzorgers. In eerste instantie met de kernwerkgroep mantelzorg. Deze kernwerkgroep bestaat uit de volgende partijen: Zorggroep Sint Maarten, De Bovenkamer, Woonzorgcentrum Den Bouw, Odense huis Zutphen, Sensire, Perspectief, Ixta Noa, Verian, GGNet.

Toekomstgericht dienen we deze verantwoordelijkheid zo breed en goed mogelijk op te pakken, in samenwerking met andere (zorg)partners, zowel in het formele als informele circuit.

De coördinatie van het mantelzorgnetwerk zal een co-creatie zijn van de mantelzorgcoördinator en de gemeente. Dit betekent dat diverse stakeholders, zoals bijvoorbeeld thuiszorg, ouderenzorgorganisaties en wijkverpleegkundigen in de toekomst onderdeel zijn van dit netwerk en wij hen bij de start van het mantelzorgnetwerk actief informeren. Uiteraard horen de ondertekenaars van het mantelzorgconvenant daarbij.

4. Faciliteren van een klankbordgroep mantelzorgers

We willen luisteren naar de zorgen en behoefte van mantelzorgers, zodat wij daarmee rekening kunnen houden bij ontwikkelingen op het gebied van mantelzorgbeleid.

Het huidige zorgbeleid van de overheid is erop gericht om mensen zo lang mogelijk thuis te laten wonen. Hierdoor krijgt het sociale netwerk, waaronder ook mantelzorgers (en zorgvrijwilligers), een grotere rol bij de ondersteuning van inwoners. Het is daarom van belang dat we de mantelzorger als volwaardige zorgpartner zo zorgvuldig mogelijk meenemen in het zorgproces. Hiertoe willen we contact onderhouden met een klankbordgroep van mantelzorgers.

5. Begroting en dekking

De raad had vanuit het amendement 'Focus op wijkgericht werken' financiële middelen ter beschikking gesteld voor onder meer een vrijwilligerscentrum. Doordat de voorbereiding hiervan meer tijd heeft gekost dan ingeschat, zijn de financiële middelen niet benut in 2024. Voor de

bekostiging van het mantelzorg- en vrijwilligerscentrum in 2025 en 2026 hebben we IZA- en GALA-middelen ter beschikking. Ook heeft Perspectief binnen haar begroting middelen vrijgemaakt. Voor de langere termijn - vanaf 2027 - moet daarnaast ruimte binnen de bestaande begroting worden gemaakt, bijvoorbeeld bij de kostenplaats WMO algemeen en de thematafel eenzaamheid; ook gaan we in gesprek met andere zorgpartijen.

2025

Lasten		Baten	
Ontwikkelen digitaal platform	50.000	GALA mantelzorg	29.532
Licentiekosten digitaal steunpunt	7.500	IZA vrij besteedbaar bedrag	70.000
Werving vrijwilligers coördinator 1fte	2.500	GALA versterken sociale basis	46.968
Werving mantelzorgcoördinator 1fte	2.500	In budget Perspectief 2025	60.000
Inrichtingskosten fysiek punt	10.000		
Huisvestingskosten fysiek punt, ½ jaar	12.000		
PR i.v.m. nieuw punt	15.000		
Werkbudget mantelzorgnetwerk	5.000		
Scholing mantelzorg	8.500		
Mantelzorgtest	11.500		
Personeelskosten 2 fte, ½ jaar	80.000		
Inhuur communicatieadviseur	2.000		
Totaal	206.500	Totaal	206.500

2026

Lasten		Baten	
Personeelskosten 2 fte		GALA mantelzorg	26.567
166.400		GALA versterken sociale basis	79.702
Huisvestingskosten fysiek punt, jaar		SPUK IZA	36.631
24.000		In budget Perspectief 2026	62.400
PR i.v.m. bekendheid/voorlichting	5.000		
Licentiekosten digitaal steunpunt	7.500		
Mantelzorgtest	2.400		
		Totaal	205.300
Totaal	205.300		

2027

Lasten		Baten	
Personeelskosten 1,56 fte	129.750	Algemene uitkering mantelzorg/SPUK ⁹	26.567
Huisvestingskosten fysiek punt		In budget Perspectief 2027	64.900
25.000		Kostenplaats 6624012 - WMO algemeen	9.900
PR i.v.m. bekendheid/voorlichting	5.000	Ruimte binnen bestaande begroting	66.283
Licentiekosten digitaal steunpunt	7.500		
Mantelzorgtest	2.400		

⁹ Dit betreft in de jaren 2025 en 2026 de post GALA mantelzorg. Deze incidentele middelen zullen vanaf 2027 structureel worden toegekend. Onbekend is nog in welke vorm en welke omvang. Vooralsnog gaan we uit van dezelfde omvang (geïndexeerd) als in 2025 en 2026.

Totaal	169.650	Totaal	169.650
---------------	----------------	---------------	----------------

6. Vervolg

De inrichting van een centrale plek is geen eenmalige operatie maar een meerjarig proces dat we samen met de doelgroep zelf en met diverse stakeholders vormgeven. Voor mantelzorg geldt dat het opzetten van een mantelzorg- en vrijwilligerscentrum en de vier interventies de basis, ofwel de kelder vormen van mantelzorgondersteuning. Het is de bedoeling om de mantelzorgondersteuning vervolgens uit te breiden, zodat er op de acht vraaggebieden waar mantelzorgers zorg of ondersteuning bij nodig hebben, een variatie aan ondersteuningsvormen beschikbaar zal zijn.

Daarnaast zullen we in een nieuw beleidsplan Wmo/Welzijn het beleid neerleggen over mantelzorgers en vrijwilligers, en hoe we hen zoveel mogelijk in staat zullen stellen hun taken uit te voeren.